

אוצר בית דין

(1) תוספתא מסכת שביעית (ליברמן) פרק ח הלכה א

בראשונה היו שלוחי בית דין יושבין על פתחי עיירות כל מי שמביא פירות בתוך ידו נוטלין אותן ממנו ונותן לו מהן מזון שלש סעודו' והשאר מכניסין אותו לאוצר שבעיר הגיע זמן תאנים שלוחי בית דין שוכרין פועלין עודרין אותן ועושין אותן דבילה וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר הגיע זמן ענבים שלוחי בית דין שוכרין פועלין בוצרין אותן ודורכין אותן בגת וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר הגיע זמן זתים שלוחי בית דין שוכרין פועלין ומוסקין אותן ועוטנין אותן בית הבד וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר ומחלקין מהן ערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו הגיע שעת הביעור עניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומ' אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור ר' שמעון אומ' עשירים אוכלין מן האוצר אחר הביעור.

(2) רמב"ן ויקרא פרשת בהר פרק כה

ושנו בתוספתא (שביעית פ"ח ה"א - ה"ד), בראשונה היו שלוחי בית דין מחזרין על פתחי עירות, כל מי שמביא פירות לתוך ידו היו נוטלין אותן ממנו ונותנין לו מזון שלש סעודות והשאר מכניסין אותו לאוצר שבעיר, הגיע זמן תאנים שלוחי ב"ד שוכרין פועלים ועודרים אותן ועושים אותם דבילה וכו', הגיע זמן זיתים שלוחי ב"ד שוכרין פועלים ומוסקין אותן ועוטנין אותן בבית הבד וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותם באוצר שבעיר, הגיע זמן ענבים שלוחי ב"ד שוכרים פועלים ובוצרים אותם ודורכים אותם בגת וכונסים אותם בחביות ומכניסין אותם באוצר שבעיר, ומחלק להן מהן בערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו. הגיע שעת הביעור, עניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור. ר' שמעון אומר עשירים אוכלין מן האוצר אחר הביעור. מי שיש לו פירות לחלק מחלקן לעניים. מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור, מחלק מהן לשכניו ולקרוביו ולמיודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול, וחוזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו, כל זה שנוי בתוספתא. ולמדנו מפורש שאין ביעור אלא לבער הפירות מרשותו ולהפקירם.

ועשו להם תקנות מדבריהם, בראשונה היו בית דין עושין אוצר בכל עיר ועיר, מתחילת יציאת הפירות היו נוטלין אותם מיד מביאיהן ומכניסין אותן לאוצר, וכשיבא זמן לקיטת כל אותו המין כגון שבא זמן של (קציר) [קין] ועת הבציר הגיע, ב"ד שוכרים פועלים ובוצרין ומוסקין ולוקטים כל אותו המין ודורכים ומוסקין בגת ובבית הבד כדרך שאר השנים, ונותנים לאוצר שלהן, ואלו הפירות המכונסים לאוצר בית דין אינן צריכין ביעור אחר שכבר מבווערין הם מן הבית, ואחד עניים ואחד עשירים מותרין לאחר הביעור לקבל מהם מיד ב"ד ולאכלן. וכל זו התקנה והטורח של ב"ד, מפני חשד שלא יבאו לעכבם או לעשות מהם סחורה.

וכשאינן אוצר בעיר ולא בית דין, והפירות ביד המלקט אותם מן ההפקר, הוא צריך לבערם מן הבית בשעת הביעור, ומפקירם על פתח ביתו ואוכלין והולכין לעולם. וזו היא שביעית שאוסרת במינה במשהו לביעור כמו שמוזכר במסכת נדרים (נח א), מפני שיש לה היתר בביעור מביתו.

(3) רדב"ז הלכות שמיטה ויובל פרק ז הלכה ג

...והשמיט התוספתא דהיו שלוחי ב"ד יוצאין וכו' לפי שאינה הלכה א"נ שאינה אלא בראשונה שהיו שם בית דין אוצרין ומחלקים וכתב משנתנו כצורתה והכי שניא מי שיש לו פירות שביעית והגיע זמן הביעור מחלק מהם לשכניו ולקרוביו ולמיודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יטול ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו והרי זה כמו שכתבתי והאירו דברי רבינו כשמש בחצי השמים עוד יש לפרש דלעולם אחר שכלה לחיה מן השדה אסור לאכול לכולם בשוה ומה שנחלקו תנאי היינו בכל פירות שביעית דרבי יהודה סבר לעניים ולא לעשירים ורבי יוסי סבר אף לעשירים והכי משמע מדאפליגו בקרא כדאיתא בירושלמי והא דקתני ועניים אוכלים אחר הביעור היינו ביעור דרישא דמי שהיה ירא שמה יגיע שעת הביעור מחלק מזון שלש סעודות וכו' ואתא רבי יהודה לאשמועינן דלא מיבעיא פירות שביעית דכתיב ואכלו אביוני עמך אלא זה שזכה בפירות הללו בתורת עני ובא לחלקם בתורת הפקר והפקר הוא בין לעניים בין לעשירים ולא הוצרך רבינו לבאר זה שכבר כתב למעלה שהיא הפקר לכל והוא דתניא בתוספ' ואוכל והולך עד שיכלו עד שיכלה לחיה

מן השדה קאמר וכן פירשה הראב"ד ז"ל ועל פי זה אני סומך לפי שהוא להחמיר ולכלל הפירושים מה שכתב רבינו ואסור לאכול אחר הביעור לא קאי למאי דסליק מיניה.

4) ויקרא פרשת בהר פרק כה

(ד) וּבִשְׁנֵהּ הַשְּׁבִיעִית שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שַׁבַּת לִיקוּק שְׂדֵה לֹא תִזְרַע וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר: (ה) אֵת סְפִיחַ קִצִּירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֵת עֲנָבֵי נְזִירְךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ:

5) ספרא בהר פרשה א תחילת פרק א

(ג) את ספיח קצירך לא תקצור, מיכן סמכו חכמים על הספחים שיהו אסורים בשביעית, ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השמור בארץ אין אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן (המבוזר) [המופקר], לא תבצור, לא תבצור כדרך הבוצרים, מיכן אמרו תאינים של שביעית אין קוצים אותה במוקצה, אבל קוצה אתה בחורבה, אין דורכים ענבים בגת אבל דורכים בעריבה, אין עושים זיתים בבד ובקוטבי, אבל כותש ומכניס לבדידה, ר' שמעון אומר אף טוחן הוא בבד ומכניס לבדידה.

6) ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רכב

והמצוה הרכ"ב היא שהזהירנו מקצור מה שתצמיח הארץ מעצמה בשנה השביעית כמו שנקצור בכל שנה. ובאור זה שאנחנו הוזהרנו מעבודת הארץ ומעבודת האילנות בשנת שמיטה כמו שקדם זכרו. ומה שתצמיח הארץ ממה שזרע בה בשנה הששית והוא שיקרא ספיח מותר לאכלו מן התורה בשנה שביעית אבל אינו מותר לנו לקצור אותו אלא בשינוי מעניינו הידוע. והוא אמרו יתעלה (שם) את ספיח קצירך לא תקצור. אינו רוצה בו שלא יקצור אותו כלל, כי הוא כבר אמר (שם) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ואולם ירצה בו לא תקצור אותו כמו שתקצור אותו בכל שנה אלא כמי שיקצור דבר שהוא הפקר בלי הכנה ובלתי תיקון כמו שנבאר (מ' רכג ורכה - ו).